

“20. april 2012-mi killeqarfinni akimmiffiusartut pillugit oqallinnissamut atatillugu Inatsisartunut nalunaarusiaq”.

(Ilinniartitaanermut Ilisimatusarnermut Nunanullu Avannarlernut suleqateqarnermut Naalakkersuisunut Ilaasortaq)

Nalunaarusiaq

”Nunat avannarliit akornanni killeqarfinni akimmiffiusartut peerneqarnissaat pillugu nunani avannarlerni tamani inatsisartuni oqallittoqarnissaa” pillugu Inatsisartut Nunani Avannarlerni Suleqatigiinneq pillugu Naalakkersuisumut allagaat 15. februar-imeersoq innersuussutigalugu maanna Naalakkersuisut suliamut tunngatillugu nalunaarusiaat saqqummiunneqarpoq.

Niueqatigiinnikkut, angallassinikkut imaluunniit inuit nunami allamiinnerminnerat sulineralluunniit ajornarnerulersippagu imaluunniit ajornarsisivippagu nunani marlunni assigiinngissunik inatsisiliorneq, ataatsimoortumik killeqarfinni akimmiffiusartut taaneqartarpoq.

Nunap aalajangiinermigut killeqarfinni akimmisaarusiisarnera pisinnaasarpoq. Assersuutigalugu uumasunik eqqussisinnaaneq nunat inerteqqutaatittarpaat. Nunap immini uumasuisa naasuisaluunniit nappaatitigut taamaasillunilu mingutsinneqalersinnaanerintu ingalassimatitsiniarnermut anguniagaqarnermik pissuteqarsinnaavoq. Aamma allatigut killeqarfinni akimmiffiusartut pilersinnaapput, nunap iluani inatsisiliornermut atatillugu malittarisassap aalajangersimasup nioqutissanik eqqussuisumut nunanillu allaneersunut sulisartunut ajornartorsiortitsilersinnaanera eqqumaffigineqarsimanngippat. Assersuutigalugu akileraartarnikkut assigiinngitsunik aaqqissuussinerit, taamaasilluni sulisartut nunami allamiikkallarneranni akimmisaarusiisinnaasunik. Nunat assigiinngitsunik akileraartarnikkut aaqqissuussinerannit kinguneqartumik ajornartorsiutit marloriaammik akileraannginnissamik isumaqatigiissutitigut annikillisinneqarsinnaapput.

Nunat Avannarliit Siunnersuisooqatigiivini aamma Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivini killeqarfinni akimmiffiusartut pillugit oqallinnerup ukiuni qaangiuttuni kinguneraa immikkut inuttalersukkamik suleqatigiissitaliortoqarsimanera – Killeqarfinni akimmiffiusartut pillugu ataatsimiititaliamik taaneqartartumik. Ataatsimiititaliaq taanna Finlandimi sionatigut suleqatigiinnermut ministerimit Ole Norrback-imit siulittaasuuffigineqarpoq. Tassani ukiut tamaasa suliasat aalajangersimasut qaqqinneqartarput, nunallu pineqartut aaqqiissuteqarnissaannik qinnuigineqartarlutik.

Soorlu Inatsisartunit ilisimaneqassasoq Naalakkersuisunit killeqarfinni akimmiffiusartut pillugit apeqqut suliniummi nalunaarusiamilu UKA2011-mi saqqummiunneqartumi ilanngunneqanngilaq. Apeqqut tamanna aamma oqallinnermi ilanngunneqanngilaq. Ima isuma-qanngilaq uatsinnut atatillugu sulianik taamaattunik soqannginnera, killeqarfinni akimmiffiusartut taaneqarsinnaasunik. Tamatumunnga pissutaavoq Nunani Avannarlerni Killeqarfinni Akimmiffiusartut pillugit Ataatsimiititaliamit Kalaallit Nunaannut atassuteqartumik suliamik saqqummiisoqarsimannginnera. Naalakkersuisut taamaattumik maanna Nunani Avannarlerni Killeqarfinni Akimmiffiusartut pillugit Ataatsimiititaliami ilaasortaataqanngilaq.

Naalakkersuisut naalakkersuinikkut sulineranni aalajangersimasumik siunnerfiuvoq, nunarsuarmi unammilleqatigiinnermut sillimmasersornissatsinnut. Kalaallit Nunaat WTO-mut ilanngunniuvoq, taassumalu nunat assigiinngitsut akornanni killilersugaanngitsumik tunisassianik parlateqatigiittarnermi akitsuutinik allanillu akimmiffiusartunik piaanermi

ataqatigiissillugu aaqquissuussinermik suliaqarluni. Ima ingerlanneqartarpoq, nunat assigiinngitsut niueqatigiinneranni aalajangersimasunik paasinartunillu malittarisassanik pilersitsiniartoqarluni, taamaasilluni killeqarfinni akimmiffiusartut pinngitsoortinneqarsinnaammata imaluunniit WTO-mi nunap nammineq tunisassiaanik illersuiniarluni nioqqutissanik eqqussukkanik akitsuusiisarnermik taaneqartartoq. Tamatuma saniatigut aamma eqqumaffigisariaqarparput, nunatsinni inatsisiliornitsinni pisariaqarsinnaasarmat qularnaassallugu, nunatsinni suliffeqarnikkut anguniartariaqartoq nunatta innuttaasa tamakkiisumik suliffissaqartinneqarnissaat. Naalakkersuisut aamma siunissami sianigilluinnarpaat, nunatsinni inatsisiliukkatta qularnaassagaat, soqutigisat assigiinngitsut tamakku isumagineqartariaqartut nunatta ineriartortinneqarneranut iluaqutaasussamik.

Tulliuttuni taaneqartussani assersuutit assigiinngitsut saqqummiunneqassapput, qanoq ililluni nunamik allamik aammalu nunarsuup immikkoortortaaneersunik isumaqatigiissuteqarnikkut Kalaallit Nunaata aamma nunat avannarliit akornanni killeqarfinni akimmiffiusinnaasunik pinngitsoortitsiniartarpoq.

Uumasulerinermut tunngasut.

Kalaallit Nunaata uumasulerinermut tunngasup ilaa, innuttaasut peqqinnissaannut tunnga-soq akisussaaffigilernikuuaa. Uumasut naasullu nappaataannik nakkutilliineq (sanitær- og phyto-sanitær, SPS) suli Danmarkimi Fødevarestyrelsen-imit akisussaaffigineqarpoq. SPS-ip iluani naleqqussaanerit killeqarfinni akimmiffiulersunut aallaaviukkajunnerit ilagisarpaat. Tamatumani ilaatigut nerisassanik eqqussisarnermi avammullu annissisarnermi atuuppoq, akiliilluni piniarnermit tammajuitsunik, amernik, uumasut meqqunik assigisaannillu kiisalu uumasunik eqqussineq avammullu annissinermut atatillugu.

Nunatsinnut nunatsinniillu angalanermi ullutsinni amerliartuinnartut Island aqqusaarlugu angalasalerput, tamatumunngalu atatillugu islandimi uumasulerinermi malittarisassanit eqqugaasarlutik. Taamaattumik Naalakkersuisut anguniagaraat, Island-imi uumasulerinermi malittarisassat sukangasuut nunatta Islandillu akornanni suleqatigiilluni isumaqatigiinnikkut naleqqussarneqarnissaat anguniassallugu.

Ilinniartitaaneq ilisimatusarnerlu.

Ukiorpasuannortuni nunat avannarliit akornanni suleqatigiinnikkut anguniarneqarsima-voq ingerlalluartumik, killeqarfinnillu akornuteqarani ilinniarnikkut ilisimatusarnikkullu suleqatigiinnissaq. Tamanna aamma nunani avannarlerni ilinniartitaanermut ilisimatusarnermullu ministerit (MR-U) 2011-2013-mut anguniagassatut pingaarnertut suliniutissaanni inissisimapput.

Annertusisamik susassaqrarfiit assigiinngitsut akimorlugit suleqatigiinneq aamma nuttartarpoq tassaapput susassaqrarfiit iliuseqarfigineqartut. Nunat assigiinngitsut ilaatigut isumaqatigiissutigaaat nunat avannarliit qaffasissumik ilinniartitaanermi aammalu inuusuttut ilinniartitaanerni ataatsimoorullugu ilinniartitaanermik ingerlassaqarnissaq (matumani ilaavoq ilinniagaqarnissamat piareersaataasumik ilinniarneq aammalu inuusutissarsiornermut sammisumik siunertarisat).

Qaffasissumik ilinniagaqalernissanut periarfissaqartitaaneq pillugu isumaqatigiissut malillugu nunat avannarliit pisussanngortippai ilinniagaqarusuttut, nunani avannarlerni nunami allami

najugalik, qaffasissumik ilinniarfimminnut isernissaanut periarfississallugu, nammineq nunagisaminni ilinniagaqarusullutik qinnuteqartunut piumasaqaatit malillugit imaluunniit taakkununga assingusunik. Tamatumannit ilinniakkatigut angusimasanik ilinniakkamut allamut nuunnermi aamma paasissutissanik tunniussinissami piumasaqaatinik malittarisassat pineqarput. Nunami avannarlerni allami ilinniartuutitaminnut tunngatitamik Danmark-imit, Finland-imit, Norge-mit Sverige-millu nunami ilinniarfiusumut akiliuteqartarnek, isumaqatigiissummi immikkoortoq 7-mi akiliisarnermut atatillugu malittarisassaqqarpoq. Island malittarisassami tassani ilaatinneqanngilaq. Nunani namminersorlutik aqunneqartunit ilinniartut akiliuteqartitsinerneq ilaatinneqarneq ajorput taamaasillutillu akileeqquneqartarnek.

Nunat avannarliit ilinniarnertuunngorniarneq pillugu isumaqatigiissutaat, nunani avannarlerni allami ilinniarnertuunngorniarneq atuarfimmut ammaassivoq, nunap pineqartup innuttaminut piumasaqaatai assigalugit. Taassuma aammattaaq aalajangersarpaa akiliute-qannginnissamik tunngavisoq, ima isumaqartoq, nunat pineqartut imminnut akileeqquneq ajormata ilinniakkamut il.il., nunanit avannarlernerneq nunanit allanit ilinniartut malinnaaffigisaannut. Isumaqatigiissummi aammattaaq malittarisassaqqarpoq ilinniakkamik naammassissamik akuersinnittarneq pillugu, aammattaaq sungiusaatigalugu ilinniakkamik akuersinnittarneq anguniarneqarpoq. Nunat pineqartut tamatuma saniatigut pisussaaffilerneqarput isumaqatigiissut pillugu paasissutissiisarnissamut.

Aammattaaq Ilinniartitaanermut Ilisimatusarnermullu Ministerit Siunnersuisooqatigit ataanni inissisimasuni siunnersuisartut aqutigalugit sulissutigineqarpoq assigiinngitsut atorlugit ingerlalluurtumik, killeqarfeqarani ilinniartitaanermut ilisimatusarnermullu suleqatigiinnermut anguniagassat anguneqarnissaannut suliniutaasut. Tamanna ilaatigut pissaaq piginnaasaviit atuuttuussusaasa isiginiarneqartarnissaat, inuussutissarsiutitigut ilinniartitaanerit akuerineqartarneri pillugit aammalu ilinniagarsisarneq. Paasissutissat annertunerusut tamatumunnga atatillugu nalunaarusiamut innersuussutigineqarput, taakku takuneqarsinnaapput nunani avannarlerni suleqatigiinnermut ministerit killeqarfinni akimmisaarutit pillugit nalunaarusiaanni, taanna 2011-mi ataatsimiinnermi Nunat Avannarliit Siunnersuisoo-qatigiivinit saqqummiunneqarpoq. Nalunaarusiami takuneqarsinnaavoq, ilinniartitaanermut ilisimatusarnermullu susassaqqarfimmi annertunerusumik ajornartorsiuteqanngitsaq.

Ilinniartitaanermut Ilisimatusarnermullu Nunat Avannarliit Ministeriisa Siunnersuisooqatigiivi ataatsimiinnerminni 2. november 2011 siuliatigut taaneqartoq nalunaarusiaq oqaluuseraat aammalu Nunani Avannarlerni Killeqarfinni Akimmiffiusartut pillugit ataatsimiititaliami suliarineqarsimasut. Ilinniartitaanermut Ilisimatusarnermullu Nunat Avannarliit Ministeriisa Siunnersuisooqatigiivisa aalajangerpaat pingaarnertut siunnerfiit maleruagassallu suli alaatsinaanneqassasut, aammalu suliaq ministerit siunnersuisooqatigiivisa siunnersuisartuini suleqatigiissitaliaanilu ingerlatiinnarneqassasaq.

Naalakkersuisut allatigut ilisimangilaat, ilinniartitaanikkut ilisimatusarnikkullu Nunani Avannarlerni killeqarfinni akimmiffiusartut misigineqartarnerisut.

Marloriaammik akileraartoqaqqunagu isumaqatigiissutit.

Nunatta Danmark, Savalimmiut, Island Norge-lu marloriaammik akileraartoqaqqunagu isumaqatigiissusiorfiginikuuai, aammalu sulissutigalugu Sverige Finland-llu ilanngunnissaat.

Marloriaammik akileraartoqaqqunagu isumaqatigiissutit isumaqatigiissutigineqartarput nunat marluk akornanni (imaluunniit amerlanerusut), nunap sorliup akileraartarnermi malittarisassai

atorneqassanersut, innuttaasoq suliffeqarfilluunniit, nunami angerlarsimaffilik, nunami allami aningaasarsiorpat.

Marloriaammik akileraartoqaqqunagu isumaqatigiissutit innuttaasut suliffeqarfiilluunniit annertusisamik qularnaartarpaat, aningaasarsiat nunani marlunni akileraaruserneqannginnissaat. Isumaqatigiissutit taamaasillutik aningaasaqarnikkut pissutsit aarlerinartoqannginnissaat isumagisarpaat, innuttaasoq nunami allami suligaangat, imaluunniit suliffeqarfik nunami allami suliaqaraangat imaluunniit aningaasaliissuteqaraangat.

Ullumikkut Kalaallit Nunaata nunat aningaasaqarnikkut annerusumik soqutigisaqarfigisani marloriaammik akileraartoqaqqunagu isumaqatigiissuteqarfiginikuuai. Ukiuni kingullermi suliffeqarfiit sverigemeersut Kalaallit Nunaanni aningaasaliinissaminnut soqutiginnilersimmata, Sverige saaffigineqarnikuuvoq taamaattumik isumaqasiornissamut.

Inuussutissarsiorneq.

Inuussutissarsiorneq ilaqarpoq siusinnerusukkut taaneqartutuut assersuutissaqarpoq killeqarfinni akimmiffeqalertarnermut, nunap nammineq aningaasaqarnikkut ineriartornissa eqqarsaatigalugu pilersinneqarsimasunik. Taamaattumik § 1-mi, inatsit nr. 27, 30. oktober 1992-meersumi ima allassimasoqarpoq, ”Inatsisartut inatsisaata massuma anguniagaraa kalaallit sulisinnaasut Kalaallit Nunaanni salliutillugit sulisinneqarnissaat”.

Atuuffinni assigiingitsuni amerlasuuni inatsit inuussutissarsiortut atugaannik naleqqussaasuusoq Naalagaaffeqatigiinnermut tamarmut ataatsimoorullugu inatsisiliaasarpog, taamaattumik assersuutigalugu Danmark-ip Kalaallillu Nunaata akornanni ajornartorsiutinik pilersitsisarani.

Pilersitseqqaartutut piginnaatitaanermut inatsisiliornermut tunngagaangat, ukiorpassuarni killeqarfinni akimmiffiusartut pillugit apeqqutit eqqumaffigineqarnikuupput, nunanilu avannarlerni inatsisilerinikkut suleqatigiissitaliaqarluni, inatsisiliornermi assigiissaarinissamik suliaqartussamik, nunanut avannarlernut allanut sanilliullugu aammalu EU-mi inatsisiliornermut atatillugu. Tamanna pisarpoq killeqarfinni akimmiffiusartunik pilersoaqqunagu. Nunat avannarliit ataatsimoorullugu inatsisiliornermi pisinnaanersog misissorneqarnikuuvoq, kisiannili tamanna paasineqarpoq pisariullaassasoq, taamaattumillu aallunneqarput isumaqatigiissutit ajornartorsiutinik pinngitsoortisinnaasut. Ataatsimut isigalugu oqartoqarsinnaavoq, piginnaatitaanermut inatsisit annertusiartuinnartumik alaatsinaanne-qarput nunat assigiingitsut akornanni atassuteqatigiinneq niuernerlu annertusiartuinnartoq pissutigalugu, minnerunngitsumik internet aqqutigalugu.

Inunnik isumaginninneq.

Inunnik isumaginninnerup iluani innuttaasut nunani avannarlerni allani piginnaatitaaffiinnut atatillugu pissutsit amerlasuut nunat avannarliit isumaqatigiissutaanni nalimmassarneqarnikuupput. Qanittukut pissutsit ilai EU pillugu ileqqoreqqusami nalimmassarneqarnikuupput. Taamaasilluni oqartoqarsinnaavoq, innuttaasut piginnaatitaaffii pisussaaffiilu, nunani avannarliit akornanni ineriartortinneqarsimasut, maanna EU-p sinneranut siaruaanneqarsi-masutut.

Peqqinnissaqarfik.

Peqqinnissaqarfimmuut atatillugu innuttaasut nunani avannarlerni allani ikiorneqarsinnaanerannut atatillugu piginnaatitaaffii nunat avannarliit isumaqatigiissutaanni nalimmassarneqarnikuupput.

Kalaallit Nunaat nunat avannarliit ataatsimoorussamik peqqinnissaqarfiit iluanni suliffeqarneq pillugu isumaqatigiissummut ilaavoq. Ima isumaqarpoq, peqqissaasut nunani avannarlerneersut ajornaquteqanngitsumik kalaallit nunaani atuuttumik allagartartaartinneqarsinnaanerannik Kalaallillu Nunaanni suliffeqalersinnaallutik. Nakorsat allallu peqqinnissaqarfinni sulinissamut allagartallit assingusumik danskit allagartaannik pissarsisinnaapput danskit Sundhedsstyrelse-annit, taamaasillutillu Kalaallit Nunaanni sulisinnaalerlutik.

Nunanik allanik niueqateqarneq.

Naak nunat avannarliit killiit akornanni pitsaasumik suleqatigiittoqaraluartoq suli nunat akornanni niuernermi akimmiffeqartarpoq.

Angallassinissamut pilersaaruteqarnermut tunngatillugu apeqquut unaavoq, qanoq ililluni nioqqutissat annertuut angallanneqassanersut. Taamaattumik Inatsisartunut ingerlatinneqassaaq tunup nioqqutissanik pilersorneqarnera pillugu nalunaarusiaq, tamanna aallaaveqarpoq Nunat Avannarliit Killiit Siunnersuisooqatigiivinit innersuusiamit nr. 6/2010.

Tamatuma saniatigut inatsisiliornerup qaffaseqataanik aamma arlalinik akimmiffeqartarpoq, akitsuutitut teknikkikkulluunniit niuernermi akimmiffiusartut immikkut isigineqartarlutik. Kalaallit Nunaat ikittuinnarnik eqqussinermut akitsuuteqarpoq, amerlanerillu ajornartorsiutitaqanngitsumik nioqqutissamut ataatsimut akitsuutinnngortinneqarsinnaalluni, tassami Kalaallit Nunaanni nioqqutissamik taamaattumik tunisassiortoqanngimmat. Annikitsuinnarmik nioqqutissanik eqqussinermut akitsuuteqartitsisoqarpoq kalaallit tunisassiaannik illersuu-taasumik, savaaqqanik tunisassiat pingaarnerutillugit. Tamannali isiginiarneqartariaqarpoq, kalaallit niuernikkut atugarisaat silarsuarmi ammanerpaat ilagimassuk.

Teknikkikkut tunngaveqartumik niuernikkut akimmiffiusartut pillugit Kalaallit Nunaat arlalitsigut illersuutitut iliuutsinik atulersitsinikuuvoq. Avatangiisit illersorniarlugit ilaatigut puiaasanik utertitsisarneq atulernikuuaa, ima piunasaqaatitaqartoq immiaaqqat sodavandillu puiaasani aalajangersimasuni tuniniarneqassasut, taakkulu utertitsinermi aningaasarsissutigineqartarlutik.

Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiorunut piunasaqaataavoq Kalaallit Nunaanni najugaqarnissaq, matumani kalaallit suliffissaqarniarnerat illersorniarlugit il.il. pisarpoq. Nunanut Allanut Pisortaqarfiup suliassaraa Namminersorlutik Oqartussat suliniutaat ataqatigiississallugit taamaasilluni teknikkikkut tunngaveqartumik niuernikkut pisariaqanngitsumik akimmisaarutit pinngitsoortinniarlugit.

Nunat assigiinngitsut akornanni qaffasissuseq tunngavigalugu annertunerusumik suleqatigiittoqarsinnaavoq killeqarfinni akimmiffiusartut pinngitsoortinniarlugit. Kalaallit Nunaata Island-illu akornanni niueqatigiinnissamut isumaqatigiissummi 1985-meersumi (Nal. Nr. 81, 23. september 1985-meersoq) uumasunit tunisassiat ilaangillat. 2006-mi Kalaallit Inatsisartui aalajangerput Hoyvik-imi isumaqatigiissummi peqataaniaratik, taanna

annertuallaatut isigineqarmat. Akerlianilli misissorumaneqarsimavoq allatut periarfissat. Anguniagaq taanna qanittukku Naalackersuisunit uppersarneqarpoq kalaaliminernik nammineq atugassanik Islandimut eqqussisinaanermut apeqqummut atatillugu. Taaneqartumi ingammik pineqarput killeqarfinni akimmiffiusartut, tamakku pinngortarput uumasulerinermi malittarisassat assigiinngitsut atuukkaangata.

Uumasutigut tunisassianik niuernerup saniatigut, pingaaruteqarpoq periarfissat paasissallugit niuernikkut kiffartuussinikkullu akimmiffiusartut suuneri. Sammisaqarfik taanna ukiuni kingullerni annertusiartortumik naleqqussiartuaarsimasoq aatsitassarsiornerup annertusiartornerani. Tamatumani pingaaruteqarpoq, annertunerusumik suleqatigiinnerup sillimaffigisariaqaraa nunatsinni suliffissanik pilersitsiniarnermi siunniussa.

Taamaattumik soqutigineqarpoq annertunerusumik niueqatigiinnissamut periarfissat misissorneqarnissaat, tamannalu Naalackersuisut siunnerfigaat tamatumunnga anguniagaqarnissamut peqataanissartik.

Naggasiut.

Naalackersuisut suliassaq tamanna pillugu Inatsisartuni pitsaasumik oqallinnissaq qilanaaraat. Oqallinneq neriuginartumik isummanik assigiinngitsunik kinguneqarumaarpoq, sammisap taassuma siunissami qanoq tulleriissarniarneranut missingersuutaasinnaasunik.